

Gde smo i šta nas čeka

Pet reformi

Čak i ako pretpostavimo da srpski narod i ostali građani Srbije imaju kokošje pamćenje, te da stoga izjave date u kampanji nikog ne obavezuju, hoće li se bilo ko od potencijalnih članova vlade zaista odlučiti na korenite reforme

Danica Popović

Danica Popović:
Možda nije pravi trenutak

Od kad je počela tranzicija, demokratske vlade u Srbiji nikako da sastave jedan pošten četvorogodišnji mandat. Prva vlada je nakon dve godine tragično izgubila premijera, a njegovi naslednici nisu uspeali da završe mandat. Druga vlada je donela ustav i opet smo, nakon svega tri godine, imali prevremene parlamentarne izbore. Treća vlada upravo se formira (a možda i ne!), a mi se opet pitamo – šta nas čeka? Ovo pitanje utoliko je teže što smo skoro sve aktere iz vodećih partija već videli na delu, a težina proističe iz činjenice da su skoro svi barem dva-tri puta korenito menjali stavove, izjave i ponašanje, tako da naprosto ne znamo ni (1) koju će od uloga sada uzeti, niti (2) koliko će ih to dugo držati.

Naknadna pamet

Uzmimo samo prethodnu vladu. Isti ljudi koji su u prvoj, Đinđićevoj vladi obarali inflaciju sa nemogućih 120 na svega nekih 7-8 odsto, za Košuničina mandata najpre su je povećali na 14 pa na 18 odsto, da bi treće godine bukvalno slavili što su je (zamrznuviši polovinu svih cena za svaki slučaj) vratili na stanje koje su zatekli kada su ušli u kancelariju! Ili privatizacija. Tu smo prošli put od pretnji bukagijama onima koji su u Đinđićevoj vladi vršili privatizaciju, pa sve do krajnje neoliberalnog i rezolutnog "ne" radnicima Zastave koji su tražili pare od vlade, što se ni sam Đinđić u svoje doba nije usudio da učini. Ili politike zapošljavanja i radničkih prava. Od velike priče, pa čak i teranja tih škrtih stranih

investitora ravno u Afriku, pred kraj mandata dođosmo do toga da 140.000 ljudi privremeno bude izbrisano sa evidencije Službe zapošljavanja, jer su odbili ponudeni im posao. Da ironija bude veća, mnoge su neoliberalne izjave date usred predizborne kampanje, kad bi ih čak i ortodoksni liberal stavio negde u drugi plan.

Kako se kampanja zahuktavala, i ova naknadna mudrost je savladana, te se muzika iz predizbornih spotova ujednačila – niko više nije pretio ni tranzicijom ni otkazima, a iz vladajuće koalicije sve više i sve glasnije se govorilo o veoma skorj podeli besplatnih akcija, o prepolovljavanju nezaposlenosti i o nastavku Nacionalnog investicionog plana. Ni opoziciona, Demokratska stranka nije škrtarila u populizmu, počev od udvaranja vlasnicima automobila sa crnogorskim tablicama, do davanja 100 evra po hektaru, najpre svima, a kasnije samo onome ko zaseje, ali sa tajanstvenim naglaskom na to da ni kombinatne ne treba zaboraviti, i sve tako. Na radikale ne treba trošiti mnogo reči, iako ih ovom trenutku mnogi još uvek smatraju ravnopravnim takmacem za sastav vlade: oni su obećali da će najpre iskorenjivati korupciju, pa će tek posle (nikako uporedo, izgleda) razvijati građevinarstvo i poljoprivredu. Ceninim da najveći broj njihovih glasača potiče iz ta dva sektora, te da su radikali upravo tom logikom birali prioritete, drugog razumnog objašnjenja nema. Sve manji SPS glasno je najavljiavao da neće dozvoliti da se privati-

zuju javna preduzeća, što je sasvim logično kada dolazi iz njihovih usta. Tuga je velika, ipak, što to izgleda neće učiniti niti bilo ko drugi, ili ako ipak hoće, onda to već dugo godina vešto krije.

I sada imamo to što imamo. Više nijedan kliše ne važi, pa čak ni onaj legendarni koji govori o beskrajnoj inertnosti još uvek aktuelnog premijera Košunice. Ko se seti kojom je brzinom Košunica "oduvao" Karića, ali i Nebojšu Čovića, da ne govorimo o onom generalu koji je nekako u pidžami odleteo za Hag, ili o munjevitij proceduri donošenja ustava, taj sporost neće više ni spominjati. I sada hajde, napravimo prognozu: šta bi se, i kojom brzinom, moglo učiniti u naredom mandatu? Čak i ako pretpostavimo da srpski narod i ostali građani Srbije imaju kokošje pamćenje, te da stoga izjave date u kampanji nikog ne obavezuju, hoće li se bilo ko od nabrojanih potencijalnih članova vlade zaista odlučiti na korenite reforme? Ja čisto sumnjam. Ali valja naglasiti da smo sve do ovih parlamentarnih izbora imali jednu efikasnu branu od ovakvog, preteranog ekonomskog patriotizma, a ta brana sastojala se od tri reči – neće dati MMF! Sada, međutim, ni toga nema, a brojne reforme tek treba početi. Krenimo, onda, od njih.

Toliko teških zadataka

Reforma pravosuđa verovatno je najslabiji nereseni zadatak koji nasleđuje naredna srpska vlada. Ovde smo do sada prešli dugi put od javnog odbijanja same mogućnosti

foto: FoNet

da korupcija u pravosuđu uopšte postoji (sa fenomenalnim argumentom koji glasi da korupcija postoji samo kada se o tome donese pravosnažna presuda, dakle kada korumpirane sudije donesu pravosnažnu sudsku presudu kojom će se samoooterati u zatvor), pa sve do hapšenja sudija Vrhovnog suda! No ta hapšenja nažalost nisu ni neophodan ni dovoljan uslov za reformu pravosuđa, to bi bile nažalost samo pripremne radnje! Kada navedem dva ravnopravna cilja koje je ovde potrebno ostvariti – stvoriti, dakle, (1) nezavisno pravosuđe i (2) kompetentno i kredibilno pravosuđe – postaje jasnije koliki posao predstoji, tim pre što ovi ciljevi delom jedni drugima protivreće: zašto bih ja morala da budem kompetentna ako ne možete da me smenite! Međutim, kao i druge nemoguće misije, i ovu razrešavaju kompetentni ljudi i – što je najvažnije – nedvosmislena politička volja da se proces otpočne i sprovede. A u međuvremenu, temelji kuće će nastaviti da se ljuljaju, a sigurnost imovine i ugovora garantovaće poznanici iz vlade, ko ih bude stekao.

Osnivanje ministarstva za strane investicije bio bi drugi zadatak jedne kompetentne reformske vlade. Takva vlada bi jednostavno znala da nije dovoljno da političari nauče tačno da izgovore tu čudnu reč – grinfil investicije, već da bi bilo neophodno da upravu od stranih investitora čuju šta im to nedostaje u Srbiji. A kada oni kažu da “ono što kao uputstvo dobijete u jednoj državnoj ustanovi, nije garancija da će uvažiti i u drugoj”, onda mi, drugi i drugarice, imamo veliki problem koji se može rešiti jedino tako što ćemo im sva dokumenta izdavati na jednom jedinom mestu, i to na mestu koje može da izdaje pravosnažna dokumenta, a takvo mesto se u civilizovanom svetu obično naziva ministarstvom. Veliko neshvatanje tog zahteva rezultiralo je time da je sada smišljeno (i pretočeno u novi zakon) rešenje prema kome bukvalno – i bez šale – svaka srpska opština treba da ima takav jedinstveni šalter, na kome će ljudi znati engleski i moći da odgovore na svaki zahtev svakog stranog investitora! Neko pametan

Skoro svi su barem dva-tri puta korenito menjali stavove

ipak je ubacio u zakon mogućnost da veliki investitori ipak zaobiđu provinciju i direktno obave posao sa jednim ministrom lično, rešivši tako veći deo svojih problema pri dolasku u zemlju. Kažem, veći deo problema, jer ostaje prvi nerešeni problem – malopre spomenuta reforma pravosudnog sistema – posebno u delu izvršnog i stečajnog postupka, što u prevodu znači da se strani investitori žale na sigurnost imovine i ugovora u Srbiji, a da mi umesto svega toga od zvaničnika slušamo kako grinfil investitora nema, pa nema! Bez ova dva minimalna preduslova, bojim se, neće ih ni biti, barem ne onoliko koliko nama od njih treba novih radnih mesta, što kod njih samih, što u podugovaračkom sektoru koji ih neizostavno prati.

Privatizacija javnih preduzeća takođe je ostavljena nekoj od budućih vlada, možda baš ovoj. Zajedno sa privatizacijom svih preostalih društvenih firmi, koja se predviđa za kraj 2007. godine. Ali setimo se da je isti zadatak bio predviđen i za kraj 2006. godine, pa ništa. Kao što je i privatizacija NIS-a bila predviđena za kraj 2005. godine, pa opet ništa. A kako sada stvari stoje, i dalje je jasna politička volja da se cela stvar ipak nekako obesmisli i izigra. Zašto? Biće da je zbog toga što bi upravo ti čija nam politička volja treba za privatizaciju, samom privatizacijom izgubili i pare i ogromnu moć, što stvarno nije zgodno. A više nema ni MMF-a da ih na to (doduše bezuspešno, kako se vidi) natera. Ali nisu ovde u igri samo velike plate u upravnim odborima tih preduzeća, ne bi to bilo dovoljno za ovoliku inerciju. Tu su pre svega javne nabavke koje ta preduzeća vrše, gde se obrću ogromne količine novca, a ko tu ima vlast ima bogami i realnu moć. A ko bi hteo dobrovoljno da se toga liši?

Ostaje ovde jedno nerazrešeno pitanje koje

ekonomske patriote često postavljaju – a zašto se MMF uopšte umešao u privatizaciju, kad to nigde do sada nije radio? Odgovor je sledeći – zato što takav način upravljanja zemljom ohrabruje političke partije da jednostavno zaustave bilo kakvu tranziciju i većno subvencionišu sve društvene firme, sve njihove satelite, kao i sve one sa kojima će sklapati ugovore o javnim nabavkama, čime će jednostavno postati gospodari privednog života zemlje! Bez dana staža, bez dana škole, bez ičega što bi sami sebi tražili kada bi u njima hteli da se legalno zaposle, samo da su iz neke opozicione stranke. No, kakve opet s tim ima veze MMF? Pa ima, jer MMF ima za cilj da se naša prevelika javna potrošnja nekako smanji – što je u potpunoj suprotnosti sa potrebom političkih partija na vlasti da ništa ne menjaju da barem ne bi krnjili, ako već ne mogu da uvećavaju svoju finansijsku imperiju. Stoga je MMF – umesto da sugerise da se krene od privatizacije listom subvencionisanih društvenih firmi – udario pravo u centar problema, zahtevom da se razvlaste oni koji ceo taj proces koče! Da su pogodili centar problema, pogodili su, makar se zvali MMF. Da neće ništa uspeti, neće, jer se niko dobrovoljno razvlastio nije. Treba imati mnogo znanja, hrabrosti i mudrosti da se ovaj proces obavi, a malo je ljudi u Srbiji koji imaju sve te osobine. Ima li ih u ovoj budućoj vladi? Možda. Slušajmo šta govore o privatizaciji društvenih firmi, koje im “pridržavaju” imperiju, tu će se odati.

Ostaju još dve reforme: smanjenje javne potrošnje i ubrzanje evropske integracije. Ova prva je teža, jer osim ovog razvlašćivanja partija od malopre, podrazumeva i redefinisavanje rada socijalnih službi na tržišnim principima, što između ostalog znači disciplinovanje naroda kroz temeljnu reformu penzionog i zdravstvenog sistema. I na kraju, poslednja velika reforma sastojaće se u tome da sve što smo uradili usklađujemo sa evropskim principima, zakonima i praksama i sve tako ...

Toliko teških zadataka, istim ljudima koji ih ni do sada nisu rešili dok su bili na vlasti. Možda nije bio pravi trenutak. ✕